

La plaça de la Constitució

126

D'aquí a sis anys, l'empresa Grober festejarà el seu centenari. Però haurà de fer-ho en les seves actuals instal·lacions de Bescanó, perquè de la fàbrica que el 1890 fundà a Girona l'italià Cristòfor Grober, poca cosa en queda. En part del seu solar es va començar a aixecar l'edifici que la fallida dels Bancs dels Pirineus, que n'era el promotor, va deixar inacabat. L'altra part del solar va quedar abandonada fins que l'Ajuntament va realitzar-hi l'actual arranjament provisional, el mes d'abril de 1982. Hi va habilitar una zona com a aparcament i l'altra la va deixar com a espai lliure, però sense fer-hi cap mena d'enjardinament.

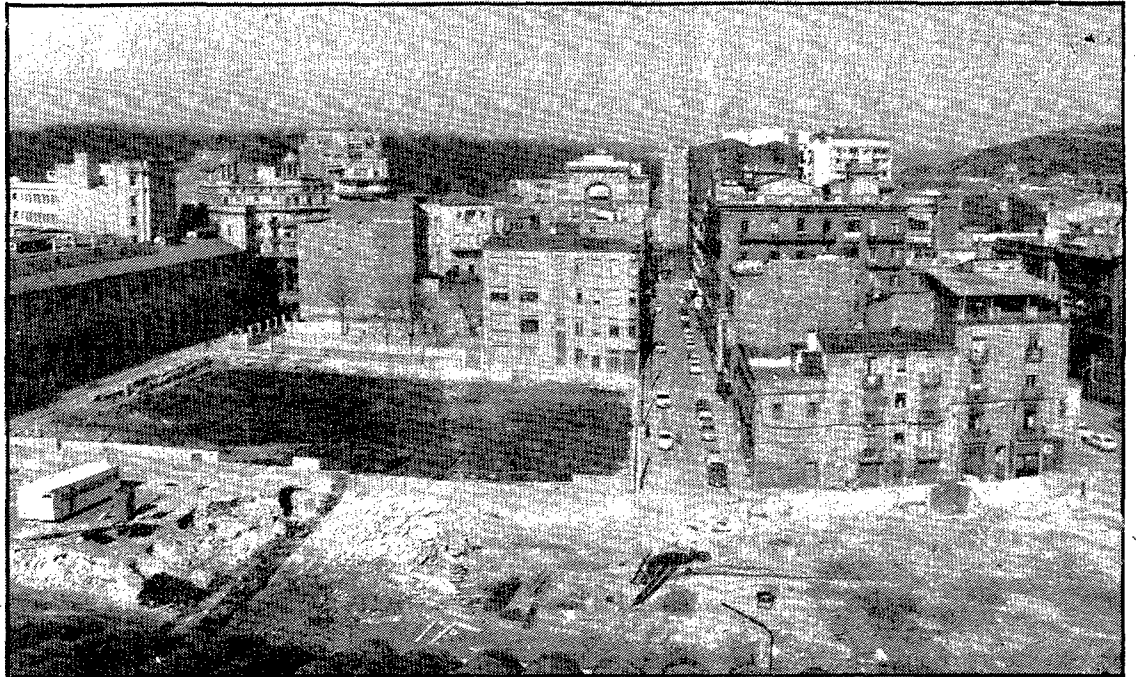
Aquesta part del solar avui lliure d'edificacions és el que des del 4 de desembre de 1981 porta el nom de plaça de la Constitució. Suposa només, però, una tercera part de la superfície total de la plaça quan sigui urbanitzada d'acord amb el projecte que un jurat designat per l'Ajuntament va triar el 21 de juny de 1982. Aquest projecte, elaborat pels arquitectes gironins Juli Esteban i Joan Montero, i el pro-

fessor de paisatgisme a l'escola de Barcelona, Elías Torres, ordena com a part urbà tot l'espai comprès entre l'església del Mercadal i el solar de la Gran Via on és a punt de començar la construcció del nou edifici del Banc d'Espanya a Girona.

LA SÈQUIA I LA GROBER

L'origen més antic d'aquest territori ve marcat per la sèquia Monar, que des del segle X el va travessar a cel obert i que actualment continua travessant-lo de forma subterrània per anar a desguassar a l'Onyar. El rec Monar de Girona és probablement de la mateixa època — o de poc després — que el rec Comtal fet a Barcelona pel comte Mir. Si la citació més antiga d'aquest últim és del 964, la del rec Monar és de 988, de l'època en què els comtes de Barcelona-Girona residien en aquesta darrera ciutat.

El pas de la sèquia fou el que afavorí la instal·lació de la fàbrica Grober en aquest indret, que aleshores encara quedava tancat dintre dels clos de les muralles del Mercadal. Quan l'empresa de material elèctric Planas i

El solar de la Grober, poc després d'haver estat enderrocada. En primer terme, el terreny que dona al carrer Nou i on s'ha fet l'edifici Pirineus. A mig terme, l'espai que ha començat a configurar la plaça de la Constitució. L'illa de cases de la dreta i les naus de la Grober que queden en peu a l'esquerra han de desaparèixer per acabar de conformar la plaça entre l'església del Mercadal i la Gran Via. (Foto: Arxiu PUNT DIARI)

Flaquer, situada al costat, va marxar l'any 1908 a Barcelona, la Grober va anar ocupant progressivament el seu edifici, i arribà a ser la indústria més important de Girona, amb uns 1.400 empleats als anys trenta.

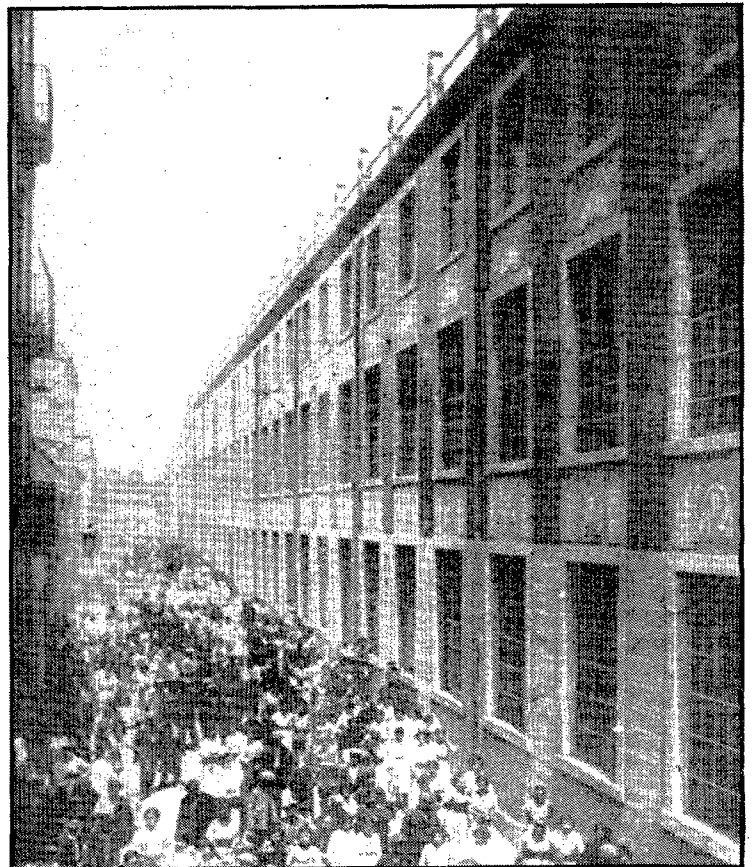
El febrer de 1939, amb la retirada, la fàbrica fou incendiada. Però un any després tornava a funcionar, com ho recordava una teula commemorativa del primer aniversari de l'entrada dels nacionals a Girona que va haver-hi a l'edifici fins al seu enderrocament. El 1941, Cristòfor Grober va tornar-se'n a Itàlia i va vendre l'empresa als germans Emili i Joan Portabella, que hi establiren un sistema de relacions laborals de caire paternalista, amb una sèrie d'avantatges per als obrers que hi treballaven — economat, habitatges, guarderia... — que van fer possible que mai no hi prenguéssos cap organització del moviment obrer. En això també hi va influir el fet que la majoria dels treballadors eren dones, i els mecanismes de repressió propis del franquisme.

El 19 de maig de 1970 hi va explotar una caldera i va causar la mort de quatre treballadors. Dos més en resultaren greument ferits. Comissions Obreres va imprimir una octavilla convocant a una vaga de treball lent i d'hores extres com a protesta, i va aconseguir fer-ne entrar alguns exemplars a la fàbrica, però la convocatòria no va tenir èxit. L'enterrament dels morts va fer-se discretament, sense aldarulls.

EL PLA MERCADAL

No gaires anys després, l'empresa Grober traslladava tota la seva activitat exclusivament a Bescanó i la factoria del Mercadal era enderrocada. En una part dels terrenys es va aixecar l'edifici Pirineus, com hem dit, però l'altra havia estat qualificada com a zona verda pel Pla General de 1971 i va haver de quedar lliure. Fou el primer pas perquè comencés a prendre forma la plaça prevista en el Pla Parcial Mercadal de 1974.

Per completar la superfície de la plaça haurà de produir-se

Sortida de la fàbrica Grober, en una foto de començament de segle.

abans l'expropiació dels edificis situats entre l'església del Mercadal i l'actual espai de la plaça, per un costat, i les úniques naus que resten de la Grober, entre la Gran Via i l'actual espai de la plaça, per l'altre. Una part d'aquestes naus pertany a l'Ajuntament a causa d'una compensació de volums que es va fer a l'edifici Pirineus. Però per adquirir-ne la total propietat i tirar-les a terra caldrà expropiar o trobar una permuta que convingui als empresaris de la Grober.

Pel que fa a la desaparició dels edificis situats davant l'església, va fent-se poc a poc. La que tenia el número 5 de la plaça de Santa Susanna fou l'última que ha desaparegut. Adquirida el mes de juliol de 1982, fou enderrocada el mes de novembre d'aquell any. Una altra casa situada al seu costat ja havia estat enderrocada anteriorment. Queden ara vuit famílies i un establiment comercial vivint a les edificacions d'aquesta illa de ca-

ses que ha de desaparèixer. Quan tot plegat sigui enderrocada, perdran el seu nom la plaça de Santa Susanna, situada entre aquestes cases i l'església, i el carrer de la Premsa, situat entre aquestes cases i les que donen al carrer Eiximenis. Plaça i carrer quedaran integrats en la nova plaça de la Constitució. Però com de moment tot això va per llarg, encara tindrem temps d'incloure un i altre en aquesta sèrie i parlar-ne més àmpliament.

EL PRESENT I EL FUTUR

La realitat actual de la plaça, doncs, queda circumscrita a l'espai entre l'edifici Pirineus i l'escola Eiximenis, i entre les dues illes de cases destinades a la desaparició que hem comentat. És una realitat ben trista: un solar on unes tanques de fusta separen la zona destinada a aparcaments i la destinada als veïns.

Maria del Mar Cabeza, l'única nena que va néixer a Girona el dia que es proclamà l'actual Constitució, ha servit de model per a l'estàtua que decorarà l'escalinata de la plaça quan es faci. El modelatge es va fer ara fa justament un any (Foto: Arxiu PUNT DIARI)

COORDINADORS TALLERS CONFECCIÓ

Per a zones Girona-Calonge-Figueres-Olot-Banyoles, necessita Empresa líder en confecció de vestits de Núvia i Comunió.

La seva funció serà:

- Recerca de tallers i posada en marxa dels nous.
- Formació dels tallers, si cal; rebrà tota l'ajuda necessària.
- Controlar la qualitat de la confecció.
- Recollida de peces i lliurament al Prat de Llobregat.

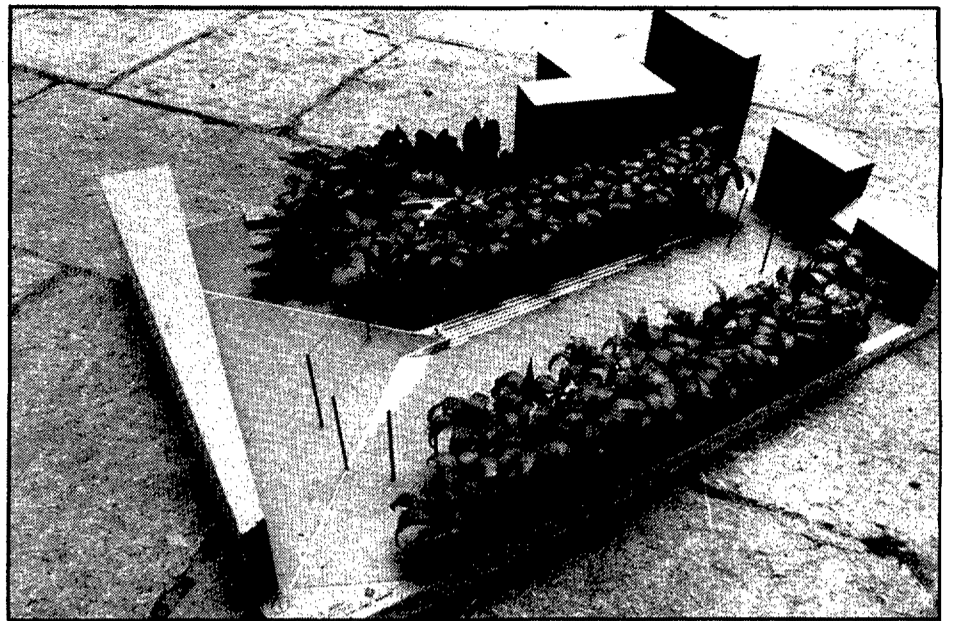
Es necessita:

- Imprescindible coneixements de confecció.
- Vehicle propi.
- Petit local per a magatzem o tenir taller propi de confecció.

S'ofereix:

- Retribució d'acord amb la producció realitzada.
- Treball tot l'any.
- Contracte mercantil.

Interessats, dirigiu-vos per escrit a l'Apartat 155 (Sr. G. Torrent), El Prat de Llobregat (Barcelona). Adjunteu-hi foto recent i Currículum vitae. Ref: INEM B36-2346

La plaça de la Constitució, avui i demà. A l'esquerra, el seu estat actual, amb només una part de l'espai que ha d'ocupar lliure d'edificacions. A la dreta, maqueta del projecte.

El futur previsible, en canvi, és més afalagador, encara que sotmès a algunes polèmiques no resoltes. Segons el projecte triat entre els setze presentats al concurs convocat per l'Ajuntament, a l'espai que actualment ja és lliure d'edificis, s'hi farà una petita rambla allargassada, en un dels extrems de la qual hi haurà uns esglaons perquè la gent pugui seure a fer petar la xerrada. En aquesta esglaons es posarà l'escultura que l'escultor madrileny Paco López —triat pel mateix equip d'arquitectes guanyador— ja té feta de l'única nena que va néixer a Girona el mateix dia en què es va promulgar l'actual Constitució espanyola, el 6 de desembre de 1978. L'escultor va venir a Girona el mes d'octubre de 1983 per modelar l'escultura en plastilina d'aquesta nena, Maria del Mar Cabeza Capellán, que aleshores tenia quatre anys. De l'original se n'han tret els motlles de guix, que es guarden fins al moment de fondre en bronze aquest original monument a la Constitució de 1978 que ha de presidir la plaça.

Els graons d'aquesta part de la plaça quedaran situats a la banda més propera del carrer Cristòfor Grober, i per tant no hi ha problema per urbanitzar l'actual espai lliure i allargar-lo fins a l'església del Mercadal quan les cases que ara en barren el pas desapareguin. On actualment queden les naus de la Grober, entre el carrer que porta el nom del fundador d'aquesta empresa i la Gran Via, els arquitectes autors del projecte hi preveuen uns reguerots per on circularà l'aigua a la vista. Hi haurà una zona per a jocs d'infants i una altra de vegetació més densa, que aïllarà del trànsit de la Gran Via.

ELS APARCAMENTS

Els botiguers de la zona, en assabentar-se que s'havia triat aquest projecte, van protestar perquè no hi preveia un aparcament subterrani. El mes de juliol —el projecte s'havia decidit el juny— de 1982 van començar les reunions per aquest tema, que van culminar el 10 de desembre d'aquell mateix any amb una trobada multitudinària on eren representades totes les associacions culturals, de botiguers i de veïns del sector, amb l'alcalde i els autors del projecte. En aquesta trobada es va posar en evidència que era tècnicament impossible, a causa dels arbres que s'havien de plantar, fer un aparcament subterrani, que, com a màxim, forniria 200 places, i es va optar per la solució que finalment s'ha portat a terme: condicionar el pati interior de l'edifici Pirineus, que és obert cap a la plaça de la Constitució, com a aparcament. Té una capacitat de 260 vehicles, i des-

prés d'uns mesos de gratuïtat, fa uns dies s'hi ha establert el pagament de tarifes amb control horari per evitar que hi hagi gent que hi deixi el cotxe dies sencers. Aquest pati interior tenia, segons el projecte de l'edifici Pirineus, el nom de plaça de la Serenitat, però és un nom que l'Ajuntament no ha reconegut oficialment. La plaça es pensava en principi com a zona verda, però els arquitectes no van preveure que no hi toca mai el sol i per això s'ha preferit convertir-ho en aparcament.

Un altre problema és el del cost d'urbanització de la plaça, que és certament elevat. L'Ajuntament voldria que es financés en bona part amb contribucions especials, però en no donar-hi pràcticament cap edifici particular, això és inviable. El Banc dels Pirineus, propietari de l'edifici que ocupa tot un costat de la plaça, és en fallida. L'altre costat és ocupat per l'escola pública Eiximenis. Un altre, per l'església del Mercadal. I a l'altre extrem, el de la Gran Via, hi haurà el Banc d'Espanya quan es co-

menzi a construir l'edifici previst al solar de l'antic garatge Callicó. Per això, l'Ajuntament va optar per un sistema nou que converteix en contribuents tots els propietaris que visquin en carrers que donin a la plaça. Això vol dir considerar una àrea força extensa de possibles beneficiats per les plusvàlues que creï la plaça. Però els propietaris no hi estan, lògicament, d'acord i el desembre últim van mobilitzar-se contra l'acord municipal i a mitjan febrer l'Ajuntament va suspendre l'expedient d'apli-

cació de les contribucions especials. La campanya electoral al Parlament de Catalunya era en portes, i es va preferir tallar la possibilitat de qualsevol mena de conflicte. Però el tema del finançament de la plaça continua sense resoldre's i tot fa pensar que la urbanització segons el projecte triat és quelcom que va per molt llarg, tot i que es tracta d'un indret molt cèntric i clau de la ciutat.

J. Fabre

També Campdorà i Sant Daniel tenen plaça de la Constitució

Abans que l'Ajuntament de Girona assignés el nom de plaça de la Constitució a l'espai que fins fa pocs anys era ocupat per la fàbrica Grober, ja existien dins el terme municipal dues places dedicades a la Constitució, amb llurs plaques corresponents: la de Sant Daniel i la de Campdorà. Així es dona la paradoxa que Girona té actualment tres places de la Constitució.

SANT DANIEL: LA PLAÇA DELS MÚSICS

La de Sant Daniel es troba molt a prop del lloc on s'ajunten les tres rieres que formen el Galligants, en el paratge bucòlic de la Barraqueta. És coneguda popularment com a plaça dels Músics o de les Sardanes.

Quan Sant Daniel era un poble de cases disperses, aquest indret era el centre administratiu del municipi, ja que hi havia l'ajuntament i també les escoles. El gran prosista que fou Prudenci Bertrana ho descriu en una de les narracions d'*El meu amic Pellini i altres contes*: «Devers la cloturada, en un recolze del Galligants, sota uns vells pollancrecs venerables, hi trobeu un petit edifici de rajols i una esplanada annexa. Aquí teniu la casa consistorial, l'escola i la plaça. L'ègloga substitueix a desgrat del caràcter ci-

vic del paratge, i els edictes del batlle són enganxats devora els nius de merles i el xipolleig de les granotes. Allà, però, es celebren els aplecs, i una mena de terrassa adossada a l'escola, ran del teulat, serveix de cadafal als músics. La coloraina festiva dels vestits camperols espurneja en les clarianes del brancam i l'espiguet de les tenores es dilueix en la fronda, s'apaga en els herbes margeners i mor plàcidament».

El retolament de l'indret fou efectuat al segle passat, mentre era vigent la Constitució del 1876. Després, el paratge quedà orfe de construccions i només hi persistí el cadafal dels músics. Per això, a començament de segle hom mirà de traslladar el nom a d'altres indrets de la població, com per exemple davant del monestir. Llorenç Panella ha explicat aquesta proposició del 1904 i l'anul·lació posterior de l'acord per part del governador, atès que la làpida havia estat encastada sense demanar permís en un lloc particular que tampoc no era el més adequat.

La placa va mantenir-se durant molts anys a la Barraqueta i no fou retirada pels servidors del règim franquista. Cap als anys seixanta, però, hom la tragué de la paret per emprar-la de suport a l'hora de fer foc a terra i cuinar

La placa de la plaça de la Constitució de Campdorà ha estat a l'estrada dels músics des de fa cent anys.

un dinar camperol. Unes mans veïnes la recolliren prudentment i la guardaren en una casa propera fins que, el 1976, va ser restituida al lloc que li corresponia. Aquesta reintegració va anar acompanyada de l'agencament de les grades de la tribuna dels músics i de la construcció d'una nova passera d'obra per accedir a la plaça.

CAMPDORÀ: ENTRE L'ESGLÉSIA I EL CASTELL

Si la plaça de la Constitució de Sant Daniel apareix en un espai allunyat de tota edificació, la de Campdorà es troba en el punt cèntric de Campdorà de Dalt, entre l'església i el castell. La seva inscripció ha persistit intocada i oblidada oficialment durant els anys que no existia una constitució. I ara que la tenim també és oblidada per l'Ajuntament de Girona, que s'annexionà la població el 1974, i la ignora també en d'altres aspectes.

L'església, dedicada a Sant Jaume, depengué fins al primer temps del segle XIX de Santa Eulàlia Sacosta de Girona. Citada ja el 1182, la seva estructura romànica va ser modificada al segle XVIII. No té cap relleu especial, però cal destacar-ne el re-

taule d'alabastre, el porxo de l'entrada i el campanar rematat per una piràmide. Al costat nord del temple s'obre la porta d'entrada al cementiri, la qual duu la data del 1892.

El castell va pertànyer antigament a les famílies Sitjar i Renall. Després passà a la família Campmany, i el 1621 a Miquel Colomer, que va posseir-lo fins que l'heretà Pere de Miquel. La muller d'aquest darrer el llegà a l'hospital de Santa Caterina. A hores d'ara pertany al senyor Josep Muntada i Maçan, advocat i poeta, que l'ha restaurat i ampliat, salvant-lo de l'abandó en què es trobava quan el va adquirir.

La placa que dona nom a la plaça de la Constitució és esculpida a la tribuna graonada —semblant a la de Sant Daniel— que serveix per als músics els dies de ballades. El recinte que presideix, amb el terra d'herbes i rocs, té també el mateix aspecte bosquerol, sense urbanitzar, que presenta la plaça de la Constitució situada al costat del Galligants. Campdorà i Sant Daniel, dos agregats disgregats i deixats de la mà de Déu, es retroben així en els paral·lelismes i els problemes similars.

J. Clara

A Sant Daniel la placa torna a estar també als esgraons on seu la cobla, però els anys de franquisme va romandre amagada per evitar que la destruïssin.